

Skatter i Sverige – i går, i dag, i morgon

Nästan 30 år efter 1991 års skattereform talas det alltmer flitigt om behovet av en översyn av det svenska skattesystemet. En sådan är t o m inskriven i det nyligen träffade januariavtalet mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet (Socialdemokraterna 2019).

Något som det talas mindre om är att det är 30 år sedan *Ekonomisk Debatt* hade ett temanummer om skattereformen (Hultkrantz och Ohlsson 1989). Det är alltså hög tid inte bara för en genomlysning av dagens skattesystem, utan också för ett temanummer om skatter.

I temanumrets första artikel beskriver *Mikael Stenkula* hur beskattningen av arbetsinkomster på några decennier kom att gå från en obetydlig källa till skatteintäkter till den allra viktigaste. Stenkulas artikel ger flera exempel på hur speciella händelser i omvärlden, i kombination med politisk passivitet, kan förklara utvecklingen. Exempelvis kom kristiderna under de båda världskrigen att föranleda stora ökningarna av den högsta marginalskattesatsen, vilken – trots vissa reformförsök – inte återställdes efteråt. Senare utgjorde inflationen en kraft som drev upp skatteintäkterna utan aktiva politiska beslut, genom att allt fler inkomster kom att beskattas högt i ett progressivt skattesystem vars skiktgränser inte följde inflationen.

När Stenkula avslutar sin historieskrivning har Sverige blivit ett högskatteland vars skattesystem medför stora samhällsekonomiska kostnader. I *Peter Englunds* bidrag beskrivs hur detta utgångsläge ledde fram till århundradets skattereform år 1991. Englund beskriver hur reformen utformades kring principer om likformig beskattning av olika inkomstslag och lägre skattesatser på breddade baser. Därefter beskriver han reformens verkningar under det ekonomiskt turbulenta 1990-talet och de avsteg som successivt gjorts från dess grundprinciper. Slutligen reflekterar Englund kring angelägna förändringar i dag, däribland ökad likformighet i kapitalbeskattningen och lägre skatt på arbete men högre på konsumtion.

I *Bengt Westerbergs* bidrag får vi i stället följa tillkomsten av 1991 års skattereform ur ett politiskt – och personligt – perspektiv. Westerbergs bidrag indikerar hur koalitioner mellan olika intressegrupper och partier möjliggjorde reformen. Den som tror att reformens politiska stöd vilade på utilitaristisk grund får sig en tankeställare. En annan fråga som inställer sig är i vilken utsträckning socialdemokratins lättvindiga övergivande av flera överenskommelser från reformförhandlingarna påverkat övriga partiers vilja att förhandla med dem framgent.

Även Åsa Hansson tar avstamp i 1991 års skattereform i sin analys av det svenska skattesystemets konkurrenskraft. Efter att ha beskrivit skatteteorins två dominerande principer för effektiv beskattning – likformighet respektive beskattning efter skattebasens flyktighet – gör Hansson en exposé över de svenska skatterna på inkomster, konsumtion och kapital och hur de står sig i en internationell jämförelse. Hon noterar att Sverige sticker ut i vissa avseenden som kan föranleda justeringar, bl a höga skatter på arbete, och att andra länder närmat sig vår tidigare så konkurrenskraftiga bolags-skattenivå. Ur internationell konkurrenssynvinkel är fastighetsskatter av mindre betydelse, vilket är en delförklaring till att Hansson – i likhet med tidigare Englund – även förespråkar att beskattning av fastigheter ges en större roll.

Att det råder konsensus bland ekonomer om att fastighetsskatten är en av de mindre skadliga skatterna är välkänt. Det finns dock mer att säga om beskattningen av bostäder, vilket visas i bidraget av *Ingemar Bengtsson* och *Fredrik Kopsch*. Genom ett enkelt räkneexempel illustrerar författarna att hyrda bostäder beskattas betydligt högre än ägt boende. Måhända förvånar det vissa att skillnaden mestadels förklaras av bolags- och kapitalbeskattning, medan ränte- och rotavdrag har blygsam betydelse.

Principer i all ära, en skattereform måste också utformas på ett sätt som tolereras av en majoritet av befolkningen. *Spencer Bastani* och *Daniel Waldenström* redogör för resultat från en enkät där ett representativt urval fått ta ställning till olika typer av skatter. Enkäten bjuder på flera intressanta resultat. Exempelvis visar det sig att hälften av befolkningen anser att kommunalskattenivån bör bibehållas eller öka och att mer än hälften vill öka punktskatter på alkohol, energi och fordon. Enbart var femte person stöder dock ekonomernas favoritskatt, fastighetsskatten. Respondenternas relativt positiva inställning till de breda inkomstskatterna kan kontrasteras mot den mer negativa syn på rekommendationen att växla från inkomst- till konsumtions- och fastighetsbeskattning som lyfts i andra av temanumrets bidrag. Samtidigt ska framhållas att polariseringen i frågan uppenbarligen är stor.

En fråga som tangerar den om befolkningens stöd till olika skatter är den om skatteflykt och skattefusk. I temanumrets avslutande artikel resonerar *Katarina Nordblom* om hur dessa två ting kan stävjas genom att utnyttja individers aversion mot skuld och skam via kontroller, straff och normer. Nordblom beskriver hur skattemoralen kan stärkas eller undergrävas genom individens egna erfarenheter. I synnerhet kan attityder formas och förstärkas när individen själv exponeras för situationer där skattefusk eller -flykt aktualiseras. En alltmer fördömande syn på svartarbete efter rutavdragets införande kan enligt Nordblom spegla att avdraget puttats in fler i den vita fällan, varifrån det är desto lättare att omfamna en syn på svartarbete som förkastligt.

Som Stenkula visar har svenska akademiska nationalekonomer historiskt bidragit till diskussionen och utformningen av inkomstskatten. Årets

temanummer visar att det även i dag finns en omfattande kompetens bland akademiskt verksamma nationalekonomer som politikerna borde dra nytta av vid översynen av dagens skattesystem.

Niclas Berggren och Lina Maria Ellegård

REFERENSER

Hultkrantz, L och H Ohlsson (1989), "Skattereformen", *Ekonomisk Debatt*, årg 17, nr 4, s 261.

Socialdemokraterna (2019), "Utkast till sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna", webbdokument, www.socialdemokraterna.se/globalassets/aktuellt/utkast-till-sakpolitisk-overenskom-melse.pdf.